

לכבוד משפחת בעלוז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

הלימוד מוקדש לעילוי נשמת מינה בת הרב פרץ וחיה רבקה ז"ל

פרק ז'

בפרקים ז'-ח' מוכיח הושע את אנשי ממלכת ישראל וראשיה על הרעות החולות שפשטו בקרבם. פרק ז' פותח בתיאור הריקבון במערכת הפוליטית בממלכת ישראל, המתבטא בהחלפה התדירה של מלכים במרידות והפיכות שונות, ובכריתת בריתות עם עמי האזור. הכחש והכזב הם המאפיינים העיקריים של התרבות הפוליטית בישראל: בוגדנות ותכנות ששוררים במערכת ההנהגה הפנימית, בגידה בבריתות המדיניות ובגידה בה'.

1.

'רעות שמרון' ניצבות במרכז הפסקה הראשונה (א-ג) ונזכרות במהלכה שלוש פעמים. עמדו על תיאור אופיים של המעשים בפסוק א ועל חומרתם ההולכת וגוברת בפסוקים ב ו-ג. עיינו בפירושו של הרד"ק לפס' ג: 'בכל יום ויום משמחים מלכם ברעה שעושים בעושיק ובחמס, כי גם ידו עמהם. ובכחשיהם שמכחשים ומשקרים איש בעמיתו משמחים השרים, כי גם הם סומכים את ידיהם'.

2.

בפסוקים ד-ז מתמקד הנביא במלך ובשרים שנזכרו בסוף הפסקה הקודמת, ומתאר את שחיתותם של המנהיגים המביאה להתפוררות הממלכה. במרכז הפסקה עומד דימוי של אופה המסיק את התנור וממתין להחמצת הבצק במשך הלילה לשם אפיה ביום. זהו דימוי לתכנות המאפיינת את אנשי החצר ולהמתנתם לזמן המתאים לביצוע מזימתם. בחנו את דימוי התנור המופיע בפסוקים ד, ו, ז ועמדו על המשמעויות הנוספות העולות מדימוי זה בכל אחד מן הפסוקים. עיינו במקבילות וחשבו כיצד הן מעמיקות את המסר העולה מן הדימוי בהושע: לפסוק ד - שיר השירים ח'ו, (ראו גם את דברי רש"י: 'כן יצרם בוער בקרבם'); לפסוק ו - תיאור החברה מלאת הכזב בירמיהו ט'ז; לפסוק ז ולזיקה ללשון אכילה - תיאור מלחמת האחים הפנימית בישיעהו ט'ז-יח.

פרק ח'

בפרק ח' נמשכת התוכחה על החטאים המדיניים והדתיים של ישראל. הפרק פותח בתקיעת שופר (א), המשמשת קריאת אזעקה המתריעה על הפרת הברית בין ישראל לה'. בהמשך הפרק מפורטת הפרת הברית בהיבט הפוליטי והפולחני: המלכת מלכים ושרים בניגוד לרצון ה' (ד), כריתת הברית עם אשור (ט-י), הקמת עגלי הזהב (ה-ו) וריבוי המזבחות (יא-יד).

3.

'הם המְלִיכוּ וְלֹא מִמְּנֵי הַשִּׁירוּ וְלֹא יִדְעָתִי' (ד) - בדברי הושע ישנה ביקורת קשה על המלכת המלכים והשרים בישראל.

א | עמדו על שורש החטא בהמלכת המלכים. היזכרו בהקשר ההיסטורי בו מנבא הושע, תקופה של תחלופת מלכים גבוהה על רקע מרידות ורציחות, ושימו לב לקשר שיוצר הנביא בין חטא המלכת המלכים לחטא שבעשיית עגלי הזהב. מה לדעתכם מבטא הקשר בין החטאים הללו?

ב | עיינו בהושע י"ג-יא ובחנו כיצד מעמיק הושע את הביקורת על מוסד המלוכה, הנזכרת בראשית ייסוד המלוכה בשמואל א' ח'-ה-ח. ראו גם את דברי שמואל לעם בשמו"א י"ב-ח-כב.

4.

א | בפסוק ה' מצהיר הנביא שהעגל שהעם עשה במו ידיו לא יושיעו בעת צרתו - "זנח עגלך שומרון", פסוק שיכול להתפרש כנטישת העם כביכול על-ידי העגל, או נטישתו על ידי ה' בגלל מעשה העגל. עמדו על הזיקה בין פסוק ג לבין פסוק ה - שימו לב לזוהות הזנח ולמשמעות הזניחה בכל פסוק. מה לדעתכם מלמדת זיקה מילולית זו על הקשר בין שני האירועים?

ב | כיצד סותרים שני חטאים אלה - הקמת המלוכה והעגלים - את זעקת העם בפסוק ב?

5.

ידיעת א-להים ושכחתו הם מהנושאים המרכזיים בספר הושע. היבט נוסף של אי ידיעת א-להים מתגלה בפסוק יד. חשבו מהם ה'היכלות' עליהם מוכיח הושע. התחשבו בעובדה שכיניו זה בתנ"ך מצוין בדרך כלל את המקדש, וראו את תרגום יונתן: 'וישראל שכח את פולחן עושהו ובנה היכל לאלילים'. נסו להציע פירוש אחר בעזרת התקבולת בחלקו השני של הפסוק, וראו גם מל"א כ"א,א. האם ישנו קשר בין שני הפירושים? היעזרו בדברי י' קויפמן: 'הושע הוא הנביא הראשון, ובאמת - האדם הראשון בכל העולם, המכתים את הצבאיות, המיליטריזמוס, כחטא דתי מוסרי. ערים בצורות הן, כהיכלות והארמונות, רום לב, שכחת אלהים, בטחון באוון'.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

הרחבה - 'היה אפרים כיונה פותה'

"פירושים שונים הוצעו לתיאור זה של היונה כ'פּוּתָהּ, אין לב'. הרד"ק פירש שהיונה היא פתיה באשר אינה נזרת מפני הרשת הפרושה לרגליה בבואה ללקוט גרגרים בשדה... מקובל לראות בחיי המשפחה של היונים סמל לנאמנות ולמסירות של בני הזוג. דבר זה בוטא במאמר 'אלמלא לא ניתנה תורה - היינו לומדים עריות מיונה', ופירש רש"י: 'שאינו נזקק אלא לבת זוגו'. אכן תופעה זו של נאמנות בין זוגות יונים נכונה כנראה לגבי יוני בר כגון יונת הסלעים. ברם הדבר כלל אינו חד משמעי לגבי יונת הבית. הושע הנביא, שנפל בגורלו לשאת אשת זנונים, ספקן הוא לגבי תופעת האהבה או הנאמנות של בני הזוג. נקודת ראות מפוכחת זו העביר הושע גם לתחום יחסי האהבה של בעלי החיים. כגון 'פרא בודד לו אפרים - התנו אהבים'. נראה כי בדימוי של אפרים ל'יונה פותה אין לב' כיון הושע לתופעה שכיחה בקרב יוני שובך שהנקבות מתפתות אחר זכרים המושכים אותן לשובכיהם. היו אף בעלי שובך שהתמחו בכך והכשירו את היון למשוך למלכות יונים זרות. בתלמוד קבעו כי מפריחי יונים פסולים לעדות באשר הם חשודים משום גזל, ומלאכת פיתוי זו כונתה בשם 'ארא'.

כותב שורות אלה הבחין בעובדה שאף בשעת הדגירה על הביצים אין הנאמנות בין בני הזוג רבה: בשעה שהיון דגר על הביצים מצאה לה בת זוגו שעת כושר לבלות עם יון אחר. נראה כי לכך מתכוון הושע בדימוי אפרים ליונה פותה, הנפתית על נקלה ובוגדת בבן זוגה. הנמשל הוא עם ישראל שבגד בא-להיו. 'מצרים קראו - אשור הלכו, בתורו אחר סיוע ומשען אצל אשור ומצרים לסירוגין. בהמשך המשל על היונה שעזבה את שובך בעליה נאמר: 'כאשר ילכו אפרוש עליהם רשתי'. עתה לא נשארה לבעליה ברירה אלא לנהוג ביונה כמו בעוף בר שפורשים רשת לצודו. נחושה דעתו של בעל היונה לצודה ו'אף אם תגביה עוף הרי כעוף השמים אורידם איסירם'. ישלח בה חיצו וירה בה כבעוף בה. לכאורה נחרץ גורלה של היונה הפותה להיפגע מהחץ, או להיצוד ברשת... אולם יש שהאיש המרומה מרחם על בת זוגו הסוררת ומנסה להחזירה אליו. כפי שהתנבא הושע: 'הנה אנוכי מפתיה והולכתיה במדבר ודיברתי על ליבה'. וגם לגבי יונה שעזבה את קינה ונדדה למרחקים עדיין יש תקווה שתחזור: 'יְחַרְדּוּ כַפְּזוֹר מִמְצָרִים וּכְיוֹנָה מֵאֶרֶץ אֲשׁוּרָה וְהוֹשְׁבֵתֶימָּה עַל-בְּתִיקָהּ, נָאִם ה'!" (י' פליקס, טבע וארץ בתנ"ך)

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555